

ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 369² КК УКРАЇНИ

Стаття 369² Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за зловживання впливом, з'явилася в українському кримінальному законодавстві як результат виконання Україною міжнародноправових рекомендацій у сфері запобігання та протидії корупції.

Аналізуючи рішення судів різних рівнів, які стосуються застосування ст.369² КК України до службових осіб, можна виділити такі основні способи вчинення злочинних діянь:

- отримання неправомірної вигоди за вплив службовою особою – керівником на підлеглих осіб;

- отримання неправомірної вигоди за вплив на посадових осіб, з якими службова співпрацює в силу виконання своїх службових обов'язків.

В переважній більшості «службова особа» виступає як керівник. Тлумачний словник української мови тлумачить поняття «керівник» як «той, хто керує ким-, чим-небудь, очолює когось, щось» [5, Т. 4, с. 142]. Підлеглому він визначає як того, «який перебуває в залежності від кого-, чого-небудь, підпорядкований комусь, чомусь» [5, Т. 6, с. 448]. Відповідно, той чи інший вплив керівника на підлеглому априорі закладений у їхні відносини. З цього випливає висновок, що службова особа – керівник так чи інакше впливає на прийняття рішень своїми підлеглими. Такий вплив може здійснюватися як в рамках виконання керівником своїх посадових обов'язків, так і може виходити за такі рамки. Крім цього, керівники, як правило, більш старші за віком, мають більший життєвий досвід, а тому користуються певним авторитетом серед підлеглих. Це передбачає вплив ще й через дружні та наставницькі стосунки. Однак, так чи інакше, зазначений вплив випливає із можливостей службового становища особи та прямо пов'язаний із посадою, яку вона займає.

Керівник, впливаючи на підлеглому, може його підштовхувати до прийняття як законних так і незаконних рішень. Типовим прикладом такого діяння є дії начальника Богородчанського районного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в Івано-Франківській області, який отримав грошові кошти в сумі 30000 гривень як неправомірну вигоду за вплив на державних виконавців вказаного відділу ДВС щодо закриття усіх виконавчих проваджень стосовно приватної особи та незвернення в суд про тимчасове обмеження її виїзду за межі України. За вказане злочинне діяння Богородчанським районним судом Івано-Франківської області він був визнаний винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.369² КК України з призначенням покарання у виді штрафу у розмірі 900 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 15300 грн [2].

Крім цього, керівник може отримувати неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення будь-якої дії підлеглим, використовуючи надану йому владу чи

службове становище. Так, організована злочинна група у складі начальника Лубенського ВП ГУ НП в Полтавській області, заступника начальника Лубенського ВП ГУ НП в Полтавській області та начальника сектору реагування патрульної поліції № 2 Лубенського ВП ГУ НП в Полтавській області одержала неправомірну вигоду на підставі запевнень, що у разі виникнення непорозумінь із працівниками Лубенського ВП ГУ НП в Полтавській області, члени злочинної групи, перебуваючи на керівних посадах, вплинуть на своїх підлеглих з метою недопущення перешкоджання здійснення ТОВ «Агат» законної господарської діяльності. За вказане діяння вироком Великобагачанського районного суду Полтавської області було затверджено угоду про визнання винуватості та визнано винуватим кожного з учасників організованої злочинної групи у обвинуваченні по ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 369² КК України з призначенням узгодженого сторонами покарання у виді штрафу в розмірі 1500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян в сумі 25500 грн [1].

Аналізуючи вказані приклади, слід констатувати, що вплив винними особами здійснювався з приводу питань, які відносились до компетенції тих підрозділів, які вони очолювали. Враховуючи окремі положення законодавства України, зокрема Законів України «Про державну службу», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших, де зазначається, що до компетенції керівників, які мають у підпорядкуванні осіб, уповноважених на виконання функцій держави, як правило, відноситься організація та контроль роботи очолюваних ними органів, можна припустити, що засуджені наперед передбачали результати свого впливу на підлеглих. І навіть більше, могли вирішити питання без участі підлеглих, використавши посилення на них для уникнення більш суворого покарання, яке передбачено ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою).

Ефективне управління на всіх рівнях неможливе без налагодження дієвої взаємодії між різноманітними суб'єктами, в тому числі між органами влади, державними суб'єктами господарювання, громадськістю тощо. Така взаємодія як передбачена чинним законодавством, так і виникає ситуативно. Для прикладу, основні засади взаємодії місцевих органів влади визначені в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Законі України «Про місцеві державні адміністрації» [4, с. 32]. Звичайно, що представницькі функції в рамках взаємодії виконують службові особи зазначених органів відповідно до своїх функціональних обов'язків. Відповідно, взаємовідносини між службовими особами різних органів влади та іншими посадовими особами, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у даному випадку, обумовлюється їхнім службовим становищем та прямо пов'язаний із посадами, що вони займають.

Взаємодія може бути постійною або тимчасовою. Постійна взаємодія виникає на основі певного спільного напрямку діяльності окремих органів державної влади чи місцевого самоврядування. Спілкуючись тривалий період часу, навіть у рамках своїх службових повноважень, посадовці вивчають один

одного та визначаються з можливостями перевести свої стосунки із ряду службових у дружні. Крім цього, оцінюють можливості впливу. Такий вплив може мати як завуальований характер, наприклад, дружніми порадами, так і завідомо протиправний, коли службова особа просить щось виконати посадову особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що суперечить інтересам служби останньої. Таке прохання може базуватися як на виконанні зустрічних прохань, так і на отриманні певної неправомірної вигоди.

Також слід зазначити, що службова особа, реалізуючи представницькі функції своїх посадових обов'язків, знайомиться з широким колом посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Сам статус та посада такої службової особи вже викликають певну довіру та надають можливість останній пропонувати свої послуги по «вирішенню питань» в інших органах влади, державних підприємствах тощо. Аргументація успіху таких дій зводиться до того, що особа особисто знайома з особами, які приймають відповідні рішення, та може вплинути на них. Так, заступник Голови Державної архівної служби України одержав неправомірну вигоду в загальній сумі 9 800 доларів США за вплив на прийняття рішення службовими особами Фонду державного майна України в інтересах третьої особи, а саме прийняття останнього на роботу у Фонд державного майна України. За вказане діяння вироком Шевченківського районного суду м. Києва винного було засуджено за ч. 2 ст. 369² КК України до покарання у вигляді штрафу в розмірі 1500 (однієї тисячі п'ятсот) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що дорівнює 25 500 (двадцяти п'яти тисячам п'ятистам) гривням [3].

Таким чином, розглянуті випадки дозволяють констатувати, що як при застосуванні першого, так і при застосуванні другого способу вчинення злочинного діяння яскравою особливістю способу вчинення злочину та однією із ключових умов можливості здійснення впливу на посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є посада, яку займає службова особа, а також пов'язані з цим можливості. В випадку здійснення впливу на підлеглих осіб вплив винною особою здійснюється з приводу питань, які відносяться до компетенції тих підрозділів, яку вона очолює, а значить можна припустити, що зловмисник наперед передбачає результати свого впливу на підлеглих, і навіть більше, може вирішити питання без їх участі. У випадку впливу на посадових осіб, з якими службова співпрацює в силу виконання своїх службових обов'язків, слід зауважити, що саме завдяки займаній посаді така службова особа має змогу познайомитися із посадовими особами, які приймають відповідні рішення, та налагодити певні стосунки з ними, що дає підстави сподіватися на успішність здійснення впливу.

Список використаних джерел

1. Вирок у справі № 539/3185/17 від 16 лютого 2018 року. Єдиний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72235890> (дата звернення: 23.09.2020).

2. Вирок у справі №338/1203/19 від 11 жовтня 2019 року. Єдиний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84919077> (дата звернення: 23.09.2020).

3. Вирок у справі №761/32007/19 від 05 вересня 2019 року. Єдиний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84053953> (дата звернення: 23.09.2020).

4. Гончарук Н. Т., Прокопенко Л. Л. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові та функціональні аспекти. *Публічне управління*. 2011. № 1. С. 31-38.

5. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970 – 1980.